

Ett kvarts sekel med *lambda nordica*

En personlig betraktelse

TIDSKRIFTEN *lambda nordica*, populärvetenskaplig tidskrift om homosexualitet, kom med sitt första provnummer 1989. Jag hörde till dem som ombads lämna artiklar till första numret och kom att ingå i tidskriftens internationella vetenskapliga referensgrupp. I en andra etapp av tidskriftens historia skulle jag komma att vara chefredaktör för *lambda nordica* under tjugo år. Vid årsmötet 2015 lämnade jag detta uppdrag, och i den här essän kommer jag att göra en personlig tillbakablick på mina år som chefredaktör.

Utgivare 1989 var RFSL/Institutet för sociala studier/Glacio Bokförlag. Bakom institutet och bokförlaget stod sociologen Benny Henriksson, tidigare på Statens Ungdomsråd. Finansieringen byggde på en fordran som RFSL hade på institutet, men förhoppningen var att myndigheter och forskningsråd i fortsättningen skulle vara beredda att ekonomiskt stödja tidskriften. I förordet skriver Henriksson och RFSLs dåvarande ordförande Hasse Ytterberg:

Varför har inte en tidskrift om homosexuell forskning kommit förr? Det har säkert att göra med den rädsla för homosexualitet som inte bara finns inbyggd i vår kultur, utan också bland personer i den akademiska karriären. [...] Att som forskare i karriären föreslå projekt kring homosexu-

alitet är det samma som att säga att man "är" homosexuell. Många har hejdat sig för mindre. [...]

Det har visat sig genom arbetet med *lambda nordica* att det finns många forskare som på heltid eller deltid forskar kring homosexualitet. [Tidskriften] ska redovisa forskning, den ska också vara öppen för debatt kring homosexualitet. [...] Ett annat viktigt mål med *lambda nordica* är att popularisera forskningen. Det är ingen tvekan om att mycket av den teoretiska forskningen kring homosexualitet är svårtolkad. (Henriksson och Ytterberg 1989, 1-2)

De författare som finns representerade i de tre provnumren av *lambda nordica* ger en ganska tydlig bild av den gryende nordiska forskningen kring homosexualitet. I första numret medverkade litteraturforskaren Greger Eman, till vardags redaktör för RFSLs tidning *Kom ut!*, antropologen Don Kulick, gayhistorikern Fredrik Silverstolpe, Karin Boyeforskaren Pia Svenhard-Garde och jag själv med anknytning till August Strindbergs författarskap. Författaren Björn Collarp medverkade med en novell, Eva Lindblom med en recension av en bok av John De Cecco, mångårig redaktör för tidskriften *Journal of Homosexuality*. Övriga Norden representerades i första numret av den danska folklivsforskaren Karin Lützen; i de följande två numren också av hennes kolleger Henning Bech och Wilhelm von Rosen liksom Dag Heede och Annick Prieur. Bech och von Rosen hade liksom Greger Eman och Fredrik Silverstolpe varit aktiva inom den socialistiska så kallade bögfeminismen, som demonstrativt ifrågasatte könsrollerna (Eman 2000).

Av utländska forskare märks främst Ken Plummer, en av de ledande homosexualitetsforskarna i England, liksom hans nära vänner Jeffrey Weeks och Mary McIntosh, verksam som sociolog vid universitetet i Essex. De tre engelska sociologerna kom att starkt påverka den tidiga nordiska forskningen och kom att inbjudas som forskare i olika sammanhang.¹

I de följande två numren medverkade Benny Henriksson själv med tre artiklar, av vilka en var en studie av mäns ökade närvaro som erotiska objekt i reklam, en rapport som beställts av Konsumentverket, men

som verket beslutat sig för att inte publicera. Mer karaktäristisk var hans introduktion till Michel Foucaults teorier om homosexualitet. Henriks-son konkluderar:

Hans arbete har betytt oerhört mycket för utvecklingen av den homo-sexuella rörelsens politik och jag vågar påstå att just den svenska ho-mosexuella rörelsen kanske mer än någon annan tagit till sig Foucaults tankar. (Henriksson 1989, 119)

Göteborgssociologen Arne Nilsson medverkade med en recension av Henning Bechs uppmärksammade bok om manlig homosexualitet och homosocialitet, *Mellem maend*.

I sista numret skriver ansvarige utgivaren Hasse Ytterberg (1989, 4): ”Förutsättningen för att tidskriften ska kunna fortleva är att vi nu får utgivnings-/produktionsbidrag från till exempel kulturrådet och huma-nistiska-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Överallt är det dock kalla handen.”

Forskningsläget i Sverige 1989

Det var inte många som forskade om homosexualitet i Sverige vid denna tid; ämnet ansågs länge vara förbehållet psykologiska institutioner. Den första i Sverige som 1983 i Stockholm disputerade på ett sådant ämne var psykologen och sexologen Lena Nilsson Schönnesson, även om underlaget för hennes avhandling var forskningar vid amerikanska institu-tioner. Sexologerna Sune Innala och Kurt Ernulf som främst forskade om universell homofobi tillhörde psykologiska institutionen i Göteborg, men hade också liksom Lena en bakgrund från amerikanska universitet. Deras respektive avhandlingar kom dock först 1995.

Sociologen Arne Nilsson i Göteborg disputerade redan 1988, men då med en avhandling om arbetsmarknadsutvecklingen i Sjuhäradsbygden – hans första studie kring homosexuella kulturer under 1900-talet, *Att vara men inte synas*, kom först 1995. Antropologen Don Kulick dispu-terade redan 1990 i Stockholm på material från Nya Guinea, även om ämnet inte strikt handlade om homosexualitet; han hade dock redan

dessförinnan publicerat sig om kvinnligt och manligt i ett kulturellt perspektiv. Benny Henriksson disputerade om homosexualitet och hiv-prevention först 1995 vid institutionen för socialt arbete i Göteborg, sedan prostitutionsforskaren Sven-Axel Månsson blivit professor där. Jag själv, ett decennium äldre än övriga och den ende vid denna tid med docentkompetens, var snarast kulturhistoriker i vid mening, men med särskild inriktning på konst- och litteraturhistoria, vid Stockholms och Lunds universitet. Från 1984 var jag som forskningssekreterare vid Kommittén för stockholmsforskning projektledare för den stora studien *Sympatiens hemlighetsfulla makt: Stockholms homosexuella 1860–1960*, som initierats av Fredrik Silverstolpe. På grund av Silverstolpes sjukdom kom jag att få slutföra ganska mycket av hans påbörjade forskning.

Inom detta projekt fanns flera aktiva forskare utan särskild institutionsanknytning; främst Fredrik Silverstolpe men också litteraturhistorikern Greger Eman och journalisten och författaren Dodo Parikas. I slutskedet ingick också historikern Jens Rydström, i dag professor i genusvetenskap i Lund, som disputerade i Stockholm 2001 om synen från 1880-talet på "onaturlig sexualitet".

Det postmoderna socialkonstruktivistiska tänkandet, vanligt hos anglosaxiska gay- och genusforskare, där inspirerat av den franske filosofen Michel Foucault men också av sociologerna inom den engelska Essex-skolan, präglade många av de svenska forskarna, utom psykologerna. Själv stod jag, liksom Greger Eman, närmare den äldre tyska, mer historiskt inriktade homosexualitetsforskningen. Här var motståndningarna stora från början; min egen ståndpunkt grundades på den forskningssammanställning som jag 1987 fått i uppdrag av Socialstyrelsen att göra. Var homosexualitet bara ett fritt val av samma slag som vilken mat man föredrog? Kunde homosexuell läggning väljas bort, som många psykologer och präster hävdade? Hur förklarade man då de många ungdomar som tagit livet av sig för att de inte kunde acceptera sin läggning? Fanns det ingen homosexuell identitet före psykiatrikern Westphals artikel 1869, som Foucault och hans efterföljare hävdade?

Socialstyrelsens seminarium om homosexuell forskning

I april 1989 inbjöd Socialstyrelsen till ett seminarium om homosexuell forskning (Institutet för sociala studier 1989). Styrelsen hade två år tidigare fått ett uppföljningsuppdrag om homosexuella och samhället i samarbete med en referensgrupp för de homosexuellas organisationer. När det vid första mötet påpekades att man i Danmark uppdragit åt Karin Lützen och Henning Bech att i skrift redovisa annan homosexualitetsforskning än den äldre psykiatriska, uppdrog dåvarande generaldirektören Maj-Britt Sandlund åt mig som docent att göra en svensk motsvarighet. Med resebidrag från Socialstyrelsen fick jag också tillsammans med Fredrik Silverstolpe delta i den stora vetenskapliga konferensen *Homosexuality, Which Homosexuality?* på Vrije Universiteit Amsterdam. Henning Bech, som vid den här tiden lanserades av de skandinaviska LHBT-organisationerna som innehavare av en samnordisk professur i homosexualitetsforskning, hade i sin tur erbjudit sig själv som expert åt Socialstyrelsen.

Till seminariet hade alla de då verksamma forskningsråden inbjudits, men endast Medicinska forskningsrådet och Forskningsrådsnämnden liksom Stockholms och Göteborgs universitet svarade positivt på inbjudan. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) avböjde allt deltagande.

Förutom flera av de forskare som medverkat i *lambda nordicas* provnummer deltog bland andra Lena Nilsson Schönnesson, Kurt Ernulf och Sune Innala. Inför seminariet hade Socialstyrelsen uppdragit åt Henning Bech och åt mig själv att utarbeta förslag till forskningstema inom ämnet homosexualitet, som presenterades i sammandrag. I den efterföljande diskussionen framförde flera deltagare att ämnet homosexualitet måste förankras på universiteten i form av en professur eller ett tvärvetenskapligt center. De som kanske mest tog avstånd från en sådan strategi var representanterna för forskningsråden. Man trodde inte heller på något särskilt stöd för forskning inom en överskådlig framtid.

Benny Henriksson tog på seminariet upp behovet av fortsatt finansiering av tidskriften *lambda nordica* och betonade särskilt behovet av att föra ut forskningsresultat till en bredare publik. Kulturrådet gav senare

löfte om ekonomiskt bidrag, men inte tillräckligt för en fortsättning av tidskriften. Det verkade ganska utsiktslöst att försöka fortsätta utgivningen.

Torsten Amund Amundson

Under sin vistelse vid Magnus Hirschfelds institut för sexualforskning i Berlin på 1930-talet fick gaypionjären Eric Thorsell kännedom om en förmögen svensk läkare som fungerade som kontaktman för institutet, allmänpraktikern Torsten Amundson (1878–1940). Hemkommen tillskrev han 1932 doktor Amundson för att få hjälp att starta en svensk upplysningstidskrift om homosexualitet, en motsvarighet till *Populär tidskrift för sexuell upplysning*, men fick ett avvisande svar:

Jag har alltid även för sanitetsrådet [Hirschfeld] framhållit såsom min åsikt att i Sverige vore bäst om icke någon propaganda bedreves, då svenskarna likna engelsmännen i hyckleri på detta område [...] Detta är fortfarande min ståndpunkt ö hoppas jag att jag ej misstager mig häruti. I alla fall vore det intressant höra Eder uppfattning. (Thorsell och Silverstolpe 1981, 108–9)

Trots det nedslående svaret fortsatte Thorsell sina ansträngningar och samlade några likasinnade år 1934 på RFSUs expedition på Regeringsgatan. Tidskriftens namn föreslogs bli *Lysis*, efter Platons kända dialog om vänskapen. Allmän räddhåga och bristande ekonomiska resurser fick emellertid projektet att dö sovdöden.

Kanske lyckades Thorsell trots allt få Amundson på andra tankar, i vilket fall testamenterade denne huvuddelen av sin stora förmögenhet till en fond ”för bekostande av studier över homosexualiteten, dess uppkomst och förklaring, och upplysningarbete för hävande av fördomar och oriktiga uppfattningar beträffande densamma” (Söderström 1995, 7).

Amundson önskade i testamentet att fondens skulle förvaltas av Vetenskapsakademien (KVA) ”eller annan däremot svarande välkänd och vidsynt organisation”. Det visade sig emellertid att akademien alls inte var vidsynt. Som villkor för att ta emot fonden krävde man att fon-

dens ändamål skulle ändras, med den krystade motiveringen att efter Strafflagskommitténs betänkande fortsatt upplysningsarbete var onödigt och att man nu visste att homosexualitet orsakades av hormonella rubbningar. Förloppet skildras i en släktkrönika, skriven av riksdagens talman Ingegerd Troedsson:

Torsten hade uppenbarligen sina misstankar om att KVA inte ville befatta sig med forskning om homosexualiteten. Han hade nog alldeles rätt. Inte ens vår främsta akademi på medicinens område torde ha varit opåverkad av tidens uppfattning i dessa frågor. Samtidigt var akademien nog mer än angelägen om att få ta hand om det aktningvärda beloppet. [...]

Akademien utfärdade "särskilda bestämmelser", som arvingarna accepterade. Omgivningens opinionstryck var vid denna tid självfallet vida större för en privatfamilj än vad det borde ha varit för en vidsynt akademi.

Forskningen om homosexualiteten fick följande formulering: "Vetenskaplig forskning rörande hormoner eller hormonala rubbningar företrädesvis hos människor och varmblodiga djur." (Troedsson 1992, 87)

Amundsons fond är fortfarande KVAs största utdelande fond, men fram till 1992 utdelades årligen stora summor till ändamål som saknade varje sammanhang med den homosexuella frågan. Året därpå, sedan Troedsson avslöjat historien i släktkrönikan, tog en yngre släkting till Amundson, Gustaf Wibom, kontakt med RFSL för att berätta att fonden fanns. Han hänvisades till mig, som satt i förbundets kulturpolitiska råd och var ansvarig för förbundets vetenskapliga bibliotek. Jag frågade om han kunde skaffa fram en kopia av testamentet och jag fick också utdraget ur släktkrönikan. Med detta som stöd konsulterade jag Kammarkollegiet, som har högsta ansvaret för testamentförordnanden och stiftelser och vars svar var entydigt. Den 1 mars 1993 skrev jag ett skarpt brev till akademien:

Juristernas omdömen är helt entydiga i sin bedömning att akademiens bestämmelser helt saknar juridiskt värde eftersom någon permutation [...] inte har ägt rum, men bedömer också att någon sådan med den av

akademien önskade innebörden inte heller skulle medgivas eftersom testamentets innebörd är klar och ändamålen fortfarande är mycket aktuella. Som jag tidigare nämnde i telefon ansåg länsstyrelsens handläggare av tillsyn av stiftelser [...] att RFSL som representant för sakägarna, de homosexuella i Sverige, borde kunna väcka civilprocess mot akademien med krav på skadestånd för felaktig utdelning av fondens medel under de senaste tio åren. (Vetenskapsakademiens arkiv)

Även släktingarnas representant Gustaf Wibom tyckte att vi skulle väcka civilprocess, eftersom det rörde sig om många miljoner i felaktigt utbetalda pengar, men jag ansåg det bättre att söka komma överens med akademien i godo. Som ett stöd för ändringen författade Wibom ett uppprop undertecknat av ett stort antal släktingar till Amundson, däribland riksdagens sittande talman. Det dröjde inte länge innan akademiens presidium gav sitt kansli uppdrag att utreda ärendet och komma med förslag till åtgärd. Samma år beslöt man att i fortsättningen strikt följa testamentets bestämmelser.

I diskussionerna med akademirådet hade jag särskilt tagit upp angelägenheten att starta tidskriften *lambda nordica* på nytt, eftersom den torde motsvara testators intentioner. När stipendier från fonden utlystes var det självfallet för mig att söka anslag för detta med stöd av testators släktingar. Den granskningsgrupp som beslöt om akademiens första utdelning enligt de ursprungliga bestämmelserna i december 1993 lämnade dock till allas vår besvikelse nästan enbart bidrag till föråldrad och fördomsfull forskning, som till exempel studier av homosexualitet hos bananflugor. Mot detta protesterade i en debattartikel i *Dagens Nyheter* 15 mars 1994 tretton forskare från olika universitet, däribland tre professorer. Efter det att akademien året därpå bytt ut den ansökningsgranskande gruppen utgick år 1995 anslag bland annat till återutgivning av tidskriften *lambda nordica*. Tidskriften är också den mottagare som årligen därefter fått det största stödet från Amundsons fond. Formellt gick bidraget till mig som docent vid Stockholms universitet, men genom överenskommelse med akademien utbetalades hela anslaget till den nybildade vetenskapliga Föreningen Lambda Nordica utan att gå vägen över universitetet.

lambda nordica blir årlig tidskrift

När tidskriften med stöd av Amundsons fond och Kulturrådet startades på nytt gjordes en hel del förändringar på förslag av Greger Eman. Formatet minskades till halv A₄, stilgraden blev mindre och tidskriften fick en mer vetenskaplig karaktär – underrubriken ”populär” togs bort. Det var inte längre RFSL som stod som utgivare, utan Föreningen Lambda Nordica i samarbete med det norsk/svenska Scandinavian University Press. Som redaktörer i första årgången (med bara ett dubbelnummer) anges professorerna Ingmar Fägerlind i Stockholm och Sven-Axel Månsson i Göteborg, Lena Nilsson Schönnesson och docent Göran Söderström. Som formell mottagare av forskningsbidraget från Amundsons fond blev jag också ansvarig utgivare. För formgivning och sättning svarade Greger Eman – det norska förlaget svarade bara för tryckning, distribution och marknadsföring. Första numret innehöll bland annat en artikel av historikern Jonas Liliequist om tystnaden kring homosexuella handlingar i 1600- och 1700-talens Sverige, en av Pia Lundahl om lesbiska kvinnors barn- och ungdomsupplevelser och en av Martin Andreasson om öppenhet och massmedia. Bland recensionerna fanns en av Nils Wejdegård om Arne Nilssons viktiga forskningsrapport *Att vara men inte synas: Om mäns homosexuella livsrum i Göteborg decennierna kring andra världskriget* och en av mig själv över Wilhelm von Rosens inte mindre viktiga tvåbandsavhandling *Mänens kulor: Studier i dansk bøssehistorie 1628–1912*. Dubbelnumret slutade med en nekrolog över Benny Henriksson och Jeffrey Weeks opposition/recension över Henrikssons doktorsavhandling från samma år, *Risk Factor Love*, om sexuell utlevelse och riskprevention. Numret kan sägas ge en bra översikt av forskningsläget 1995.

Årgång 1996 med två enkelnummer och ett dubbelnummer, det som skulle bli regel för den fortsatta utgivningen, har en god blandning mellan lesbiska och manligt homosexuella ämnen. De två första numren bygger på konferensen om homosexualitet och lesbiskhet vid Göteborgs universitet oktober 1995 med Eva Borgström, Margareta Lindholm och Arne Nilsson som gästredaktörer. En tung inledande artikel handlar om den lesbiska kvinnan som subjekt och objekt i den akademiska värl-

den, författad av den inbjudna forskaren Tamsin Wilton från Bristol. Som skribenter förekommer för första gången också Tiina Rosenberg och Lisbeth Stenberg. Jens Rydström recenserar i nummer 2 boken *Gay New York* av George Chaunsey, också en till konferensen inbjuden ledande amerikansk gayforskare. Det är karaktäristiskt för de snäva ekonomiska villkor som gällde för homosexualitetsforskning vid denna tid att Chaunsey vid sitt följande besök i Stockholm av ekonomiska skäl fick hålla till godo med min bostad och senare sova i Jens Rydströms kök. Han skulle flera år senare, 2001, bli opponent på Rydströms doktorsavhandling i Stockholm.

Nummer 3-4/1996, *Queer Theory: Vad är det och vad är det bra för?* skulle bli det hittills mest efterfrågade numret av tidskriften. Det hade sitt ursprung i konferensen i Göteborg och det följande queerteori-seminarium som på Jens och mitt initiativ anordnades på Stockholms universitet. Åtta svenska forskare med Don Kulick som gästredaktör och introduktör ger där för första gången sin tolkning av vad det nya begreppet queerteori står för. Margareta Lindholm drar i artikeln "Vad har sexualitet med kön att göra?" parallellen mellan sexualitetsforskning och feministisk forskning med utgångspunkt från Judith Butlers bok *Gender Trouble* från 1990. Den stora efterfrågan gjorde att Universitetsförlaget tryckte en ny specialupplaga 1998.

Det var också i sista numret 1996 som redaktionen fick ett annat utseende. Jag själv blev förutom ansvarig utgivare också chefredaktör med en nordisk redaktion bestående av fjorton personer. Från Stockholm ingick bland andra Don Kulick, Lena Nilsson Schönnesson och Eva Tiby, från Göteborg Eva Borgström och Sven-Axel Månsson, från Finland Tuula Juvonen, från Norge Pål Bjørby och från Danmark Karin Lützen. Även om tidskriften betalade resorna till Stockholm blev det huvudsakligen stockholmarna som var aktiva. Det diskuterades att redaktionen i likhet med vissa andra vetenskapliga tidskrifter skulle växla mellan olika universitet i Sverige och övriga Norden. Ingen forskargrupp utanför Stockholm ville dock ta över det praktiska ansvaret, även om man ibland tog det redaktionella ansvaret för egna nummer.

Konstruktivister och essentialister: En teoridiskussion

1997 års första nummer var ett temanummer om homosexuella teorier, tänkt som en fortsättning av queerteorinumret. Flera av artiklarna hade framförts i andra sammanhang, som Fredrik Silverstolpes ”Benkert var inte läkare”, som hyllats vid avslutningen av den ovannämnda forskningskonferensen *Homosexuality, Which Homosexuality?* i Amsterdam, som ett av de viktigaste inläggen. Silverstolpe framhåller där att den författare som först lanserade termen ”homosexualitet” inte var en läkare som de konstruktivistiska teoretikerna hävdat utan en homosexuell aktivist, liksom hans föregångare Karl Heinrich Ulrichs. Trots att Silverstolpe räknade sig som konstruktivist framhöll han att den homosexuella identiteten inte var skapad av läkarna, utan under 1800-talets slut av de homosexuella föregångsmännen själva. Jag själv bidrog med en kortare forskningsöversikt i likhet med vad jag framfört på Socialstyrelsens seminarium och en artikel kring debatten mellan konstruktivism och essentialism. I en artikel hämtad från den holländska tidningen *Homologie* diskuterar vidare tre ledande holländska homosexualitetsforskare frågan, konstruktivisterna Gert Hekma och Myriam Everard och motståndaren Theo van der Meer, som skildrat den livliga holländska homosexuella subkulturen under 1700-talet (då till exempel termen ”cruising” skapades). Intressant är särskilt att universitetsläraren Hekma ändå är starkt kritisk till queerteori: ”Postmodernismen är en cancer i homosexualitetsforskningen.” Den sista större artikeln av den norska sociologen Annick Prieur behandlar ett av de mest flagranta exemplen på socialt konstruerade könsroller, ”transgendered”-prostituerade i Mexiko. Don Kulick skulle senare skildra motsvarande grupper i Brasilien.

Årgång 3 blev överhuvudtaget mycket innehållsrik. Nummer 2 med Lena Nilsson Schönnesson som gästredaktör innehöll bland annat en viktig artikel om hatbrott mot lesbiska och bögar av kriminologen Eva Tiby. Nummer 3, sammanställt från Umeå universitet med Inger Ehn Knoblock och Svante Norrhem som gästredaktörer, inleddes med Jonas Liliequists viktiga artikel ”När blev den ’osynliga’ synden synlig?: Om kulturella förväntningar och sexuella innebörder i 1600- och 1700-talets Sverige”. Svante Norrhem deltog själv med den roliga arti-

keln ”Hur kunde Selma skildra kärleken så passionerat?”, om den dåtida förnekelsen av Selma Lagerlöfs lesbiska erfarenheter.

Nummer 4 sammanställdes vid universitetet i Bergen genom Pål Bjørby och Jan Olav Gatland; Bjørby skrev själv om Herman Bangs posthumt utgivna ”Gedanken zum Sexualitätsproblem”, skriven redan 1909.

1990-talets övriga utgivning

Det skulle föra för långt att skildra varje årgång utförligt, men den kan finnas skäl att framhålla vissa viktiga men kanske numera bortglömda artiklar. I nummer 1/1998 analyserar Eva Borgström ”Drottning Kristina och hermafroditens tankefigur”, själv berättar jag den märkliga historien om Mecklenburgska målet; överklassens ivriga försök på 1880-talet att förneka ett sexualövergrepp. I nästa nummer skriver Lisbeth Stenberg om hur en begynnande diskurs om relationer mellan kvinnor tystnar under 1880-talets sedlighetsdebatt. I det nordiskt präglade nummer 3–4 berättar tidskriftens sedermera ofta förekommande medarbetare Raimund Wolfert om den stora kärleken i Herman Bangs liv och Björn Lekselius analyserar i ”Skapandet av det homosexuella monstret” sinnesundersökningar av män åtalade för homosexualitetsbrott 1941–1946.

Den sista 1990-talsårgången var ganska präglad av litteraturvetenskapliga analyser; sådana förekom i och för sig ofta i tidskriftens tidigare årgångar. Nummer 1/1999 redigerades av litteraturhistorikern Jan Magnusson i Göteborg. I 4/1999 finns en av de sista stora artiklarna (31 sidor) av den svenske pionjären som gayforskare, Fredrik Silverstolpe: ”Den homosexuella ideologins födelse”. Här finns också Dina Avrahamis översikt av lesbiskhet ur ett antropologiskt perspektiv.

Från 1998 till 2004 stod Lena Nilsson Schönnesson som biträdande redaktör tillsammans med redaktionskommittén med representanter från olika nordiska universitet. Hon har också under hela Föreningen Lambda Nordicas existens varit ordförande i styrelsen.

Föreningen Lambda Nordica tar över utgivningen själv

Tidskriften hade redan från första ordinarie numret utgivits av det norsk/svenska Scandinavian University Press. Vid millennieskiftet de-

lades emellertid tidskriftsförlaget upp i två separata företag med olika ägare. Som skandinaviskpråkig tidskrift kom *lambda nordica* att tillföras det ombildade Universitetsforlaget. Förlagsbytet innebar stora förändringar och nytt tryckeri i Sverige – tidigare hade tidskriften tryckts i Norge. Att skicka de färdigredigerade och formsatta numren till Norge, varifrån de skickades till tryckeriet i Sverige och därifrån till Norge för distribution främst till Sverige föreföll oss orimligt tungrott. År 2000 beslöt vi oss därför för att från och med årgång 7 själva ta hand om utgivningen. Som periodisk föreningstidning undgick *lambda nordica* också tryckerimomsen. Till att börja med försågs numren med logon *lambda nordica förlag*, vi behöll samma tryckeri och skötte själva distributionen. Formgivare var liksom tidigare Greger Eman.

Första numret under det nya millenniet redovisade skiftande meningar om såväl könet som konstruktion mellan David Tjeder och Jan Magnusson, och om tolkningen av ordet ”bög” mellan Fredrik Silverstolpe och mig själv. I nummer 2–3/2000 presenterade sju nordiska forskare den nordiska hororörelsen under efterkrigstiden med anledning av RFSLs 50-årsjubileum. I följande nummer skildrade Raimund Wolfert pionjären Eric Thorsells betydelsefulla förbindelser med den tidiga tyska rörelsen.

Nummer 1–2/2001 blev ett specialnummer om svenska biteoretiska perspektiv under redaktion av Hanna Bertilsdotter. Sista numret 2001 innehåller Matilda Svenssons oralhistoriska skildring ”...och sedan gick det fort att ändra...” om ockupationen av Socialstyrelsen 1979 och min egen analys av nazismens homoerotiska rötter apropå en nyutkommen bok.

Av de två första numren 2002 ägnades nummer 1 helt åt August Strindbergs författarskap, med intressanta analyser av Ann-Sofie Lönngren och den amerikanske forskaren Matthew M. Roy, och det följande, redigerat av Karin Lindeqvist, åt pionjärhistoria. Det sista numret liksom det första påföljande år ägnades helt åt vetenskapliga uppsatser från den internationella konferensen *Farväl heteronormativitet* vid Göteborgs universitet våren 2002, med över 300 anmälda deltagare från Norden och USA. Konferensens internationella karaktär gjorde att tidskriften

frångick sitt principiella krav att texterna skulle vara på nordiska språk med sammanfattning på engelska. Formgivare var här Gunilla Karlmark – i nummer 1–2/2003 ingick en nekrolog över forskaren och journalisten Greger Eman, som svarat för formgivningen av alla tidigare nummer. Den uppgiften övergick under åren 2003 till 2007 till Bo Nilsson.

Lesbisk litteraturhistoria återfinns i nummer 3/2003 och i 1–2/2004–2005, där Eva Vaihinen skildrar journalistlegenden Barbro Alving. Årgångsbeteckningen visar att förskjutningen av utgivningen på grund av försenade manuskript nu krävde ett återställande av årgångsföljden. Nummer 3–4/2004–5 bestod av den lesbiska pionjären Märta Möllers självbiografi, samt en inledande essä av Marie Carlsson om Diana, den första svenska lesbiska klubben. Även årgången 2006 behandlade lesbiska förhållanden och litteratur, men också i nummer 1–2 transsexualitet. Samma nummer innehåller även en översikt av Dag Heede över försöken att konstruera H.C. Andersen som heterosexuell. Också årgång 2007 är huvudsakligen ägnad lesbiska frågor, där bland andra Ingrid Svensson och Greger Eman skriver om den ledande kritikern Klara Johanson i nummer 4. I nummer 3 finns dock också essäer om konstnärerna Sodoma och Eugène Jansson av Maj-Britt Andersson respektive Patrik Steorn.

Lena Nilsson Schönnesson hade 2004 lämnat posten som biträdande redaktör och ersatts av tidigare redaktionssekreteraren Jan Magnusson. Han ersattes på redaktionssekreterarposten av Karin Lindeqvist, som också var sekreterare i styrelsen. År 2007 blev även Dirk Gindt redaktör, som representant för en yngre och mer queerteoretisk generation, på förslag av Tiina Rosenberg, som också tog plats i redaktionskommittén. Hon hade 2005 utnämnts till professor i genusvetenskap vid Lunds universitet; Dirk Gindt hade varit doktorand under hennes tid som docent i teaterhistoria i Stockholm.

Ett forskningskifte

Tidskriften presenterade sig alltsedan starten som en nordisk tidskrift om homosexualitet på vetenskaplig grund. Syftet var att presentera aktuell forskning om homosexualitet för en bredare publik – det var ju

också målet för Amundsons testamentariska donation 1940. Den första provgången 1989 hade som nämnts även ”populärvetenskaplig tidskrift om homosexualitet” i titeln. År 2008 hade dock den queer-teoretiska forskningsinriktning, som tidskriften var en av de första att presentera redan i sitt fjärde nummer år 1996, blivit dominerande. På förslag av Dirk Gindt ändrades undertiteln till: ”tidskrift för homo/lesbisk/bi/transforskning”.

Samma år aviserade Vetenskapsakademien att man tänkte fasa ut anslaget till tidskriften ur Amundsons fond, eftersom så många nya forskare sökte bidrag. Redan 2006 hade akademien dragit in det årets anslag, men påföljande år omprövat beslutet efter ett upprop undertecknat av fyrtio nordiska forskare som ansåg att bidraget till tidskriften måste prioriteras. Även denna gång omprövade akademien sitt beslut efter en uppvaktnings från styrelsen med framhållande båda av den vetenskapliga kvalitén och av Amundsons testamentariska förordnanden.

Samtidigt som man allmänt erkände vikten av tidskriften som vetenskaplig publikation sjönk tyvärr antalet enskilda prenumeranter, vilket naturligtvis påverkade ekonomin. För att förbättra det ekonomiska läget övertog den unge teaterforskaren Kalle Westerling uppdraget både som kassör och formgivare. Utformningen blev 2008 modernare och mer populär; ett nytt tryckeri offererade billigare utförande. Det första färgglada dubbelnumret, *Kungar och drottningar*, handlade om dragforskning. Nummer 3 under redaktion av Karin Lindqvist ägnades åt Selma Lagerlöf, medan sista numret redigerat av Dirk Gindt behandlade *Queera maskuliniteter*. Antalet medlemmar/prenumeranter ökade temporärt, men uppgick 2009 bara till 96 stycken, varav 11 utanför Sverige.²

Tre chefredaktörer

Årsmötet i föreningen 2009 beslöt efter diskussion att avskaffa redaktionskommittén men välja tre chefredaktörer, Göran Söderström, Dirk Gindt och Ulrika Dahl, lektor i genusvetenskap vid Södertörns högskola, samt ett internationellt sammansatt Advisory Board. För att stärka karaktären av vetenskaplig tidskrift skulle i fortsättningen alla texter sakkunniggranskas och engelskspråkliga texter tillåtas vid sidan av de

nordiska. Som ny formgivare antogs Erika Söderström med en återigen stramare form. Karaktäristiskt för den nya forskningsinriktningen dedicerades nummer 2/2009 till den nyss avlidna Eve Kosofsky Sedgwick. Det stora avslutande dubbelnumret om 194 sidor under redaktion av Dirk Gindt ägnades det unga forskningsområdet queer modevetenskap. Det var det första riktigt internationella numret och kom också att flitigt användas som kurslitteratur.

Vid årsmötet 2010 fick tidskriften en mycket kompetent ekonom till styrelsen, Anders Hansson. Han skulle också bli mycket aktiv beträffande *lambda nordicas* tillgänglighet på nätet.

Det första dubbelnumret 2010 hade som tema *Queer teologi* med Malin Ekström och Peter Forsberg som gästredaktörer. Artikelförfattare var fem teologer och jag själv med en artikel om "Jungfru Maria och den lärjunge Jesus älskade". Följande dubbelnummer, *Queer Methodology*, återgav inlägg från konferensen *Feminist Methods* vid queerseminariet vid Stockholms universitet februari 2009. Även detta nummer blev flitigt använt som kurslitteratur vid många lärosäten. I fortsättningen skulle i princip varje tidskriftsnummer bli en mindre bok ägnad ett särskilt tema – ett undantag var nummer 1/2011. De båda följande under 2011 blev tema *Child* om 220 sidor under redaktion av Ulrika Dahl, Annamaria Vänskä och Ann-Sofie Lönngren, tidskriftens nya recensionsredaktör, samt tema *Djur* om 160 sidor, också redigerat av Ann-Sofie Lönngren från queerseminariet i Uppsala.

Ny inriktning till ren forskningstidskrift 2012

Dirk Gindt avgick som chefredaktör 2012 och ersattes vid extra årsmöte i september av Jenny Björklund, docent i litteraturvetenskap och lektor i genusvetenskap vid Uppsala universitet. Vid extra årsmötet diskuterades också tidskriftens framtida inriktning: skulle *lambda nordica* förbli en skandinaviskspråkig publikation, främst fokuserad på homosexualitetsforskning, avsedd även för en vetenskapligt och kulturellt intresserad, men inte nödvändigtvis akademisk, grupp läsare? Skulle föreningen söka samarbete med ett förlag eller fortsätta vara fristående?

Mötet 2012 beslöt att *lambda nordica* i fortsättningen skall vara en

sakkunniggranskad, vetenskaplig forskningstidskrift, med danska, engelska, norska och svenska som publiceringsspråk. Mötet konstaterade också att övergången till en forskningstidskrift redan skett och att beslutet i realiteten bara bekräftade denna utveckling. Tidskriftens undertitel kompletterades dessutom med ordet "queer" till: "tidskrift för homo/lesbisk/bi/trans/queerforskning". Den nya undertiteln innebar ett paradigmskifte efter långvariga diskussioner om tidskriftens huvudsakliga inriktning. Fortfarande skulle dock tidskriften innehålla en icke-sakkunniggranskad del med till exempel essäer, recensioner och nekrologer.

Förändringen av inriktningen hade medfört att antalet enskilda prenumeranter ytterligare minskat, medan de många biblioteksprenumerationerna var ganska stabila. Under året hade tidskriftens alla artiklar lagts ut på nätet med *open access*, och redan under den korta tiden hade antalet nedladdningar av texter uppgått till 1 446. Det var uppenbart att det främst var via fria nedladdningar som texterna nådde läsarna, och eftersom en förlagsanknytning inte gick att kombinera med *open access* beslöt man att även i fortsättningen vara fristående.

Den senaste utvecklingen

Utgivningen under 2012 visar ganska tydligt den nya inriktningen. Det första dubbelnumret om 252 sidor var ägnat *Cripteori* under redaktion av Dirk Gindt och Jens Rydström, nu professor i genushistoria och ledare av cripseminariet i Lund. Nummer 4, "*in transition*", var ägnat sexualiteter i Central- och Östeuropa under redaktion av Ulrika Dahl och gästredaktörerna Joanna Mizielińska och Robert Kulpa. Finansieringen till detta nummer hade skett genom ett anslag från Östersjöstiftelsen via Södertörns högskola. Det mer konventionella nummer 3/2012 var det sista nummer som jag själv redigerade tillsammans med Ann-Sofie Lönngren med anledning av Strindbergsjubileet 2012: *Inte ett Strindbergsnummer – tillägnat Siri von Essen*.

I nummer 2/2013, ägnat representationer, analyserar litteraturvetaren Lin Pettersson den tystnad som omgav lesbiska relationer i det viktorianska samhället medan statsvetaren Joakim Johansson tar sig an det utforskade ämnet asexualitet och medborgarskap. Maj-Britt Anders-

son skriver som flera gånger förut här en essä om homoerotiska konstnärer under renässansen vilket sätter sin prägel på det vackra omslaget. Nummer 1 handlar om queeraktivism under redaktion av gästredaktörerna Fanny Ambjörnsson och Janne Bromseth medan nummer 3–4 är ett huvudsakligen engelskspråkligt nummer om transsexualitet och hälsa, med Ulrica Engdahl och Katherine Harrison som gästredaktörer. Huvudsakligen engelskspråkliga är också de två sista numren 2014. Nummer 2 om queerfeministisk aktivism i Sydeuropa, under redaktion av gästredaktörerna Gracia Trujillo och Ana Cristina Santos, är det andra numret med ett geopolitiskt fokus, medan nummer 3–4 handlar om queer *kinship & reproduction* och är sammanställt av Ulrika Dahl och gästredaktören Jenny Gunnarsson Payne. Nummer 1 är ett öppet nummer men med ett teoretiskt fokus med artiklar av Tobias Raun och João Manuel de Oliveira. Dessutom innehåller det en essä på svenska av Tiina Rosenberg om Queer Nations manifest samt flera recensioner på samma språk. I samma nummer introduceras en ny avdelning, *We're Here*, för att på ett tydligare sätt möjliggöra diskussion kring forskningsfältet; först i denna avdelning är Pia Laskar, som diskuterar villkorat och indraget bistånd till länder som inte respekterar LHBT-rättigheter.

Redan 2009 hade tidskriften lokalmässigt knutits till Institutionen för genus, kultur och historia på Södertörns högskola. Ända från starten hade anslaget från Amundsons fond formellt gått till mig som docent vid Stockholms universitet. År 2013 kändes det rimligt att låta stafetten gå vidare till Ulrika Dahl som docent i genusvetenskap vid Södertörns högskola. Från 2014 övertog hon också uppdraget som ansvarig utgivare. Hela perioden 2014–2017 finansierar Vetenskapsrådet (VR) en del av den arbetstid som chefredaktörerna Jenny Björklund och Ulrika Dahl ägnar tidskriften, medan det nästan tjugofemåriga bidraget från Kulturrådet till tidskriften som kulturtidskrift därmed upphört. Sitt beslut motiverar VR med att redaktionsrådet och redaktörerna har en stark vetenskaplig ställning, att tidskriften håller högsta vetenskapliga kvalitet och främjar förnyelse, samt att *lambda nordica* bara i liten utsträckning överlappar andra tidskrifter. Från årsmötet 2015 lämnade jag själv mitt tjuogoåriga uppdrag som chefredaktör. Jag kommer dock även

i fortsättningen vara medarbetare, främst med recensioner, och sitta i föreningens styrelse.

Som en biprodukt av den inledningsvis refererade aktion som tvingade Vetenskapsakademien att slutligen följa Amundsons testamentariska förordnanden har tidskriften *lambda nordica* blivit fondens genom åren största anslagsmottagare. Inte så förvånande har också jag själv som följd blivit den hittills flitigaste författaren i tidskriftens spalter – alltid på svenska. Av allt att döma har tidskriften i dag med något förändrad inriktning en trygg framtid som svensk/internationell facktidsskrift inom sitt breddade ämnesområde.

REFERENSER

Vetenskapsakademiens arkiv:

Korrespondens: Brev från Göran Söderström, 1 mars 1993.

Eman, Greger. 2000. "Klänningens betydelse för mänsklighetens frigörelse." I *Homo i folkhemmet*, redaktör Martin Andreasson, 165–173. Göteborg: Anamma.

Henriksson, Benny. 1989. "Viljan att veta: Introduktion till Michel Foucault." *lambda nordica* 2:116–21.

Henriksson, Benny, och Hasse Ytterberg. 1989. "Förord." *lambda nordica* 1:1–3.

Institutet för sociala studier. 1989. *Homosexuell forskning: Seminarium arrangerat av Socialstyrelsen torsdagen den 13 april 1989*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Söderström, Göran. 1995. "Torsten Amundson och hans forskningsfond." *lambda nordica* 1.1–2:6–8.

Thorsell, Eric, och Fredrik Silverstolpe. 1981. *En homosexuell arbetares memoarer: Järnbruksarbetaren Eric Thorsell berättar*. Stockholm: Barrikaden.

Troedsson, Ingegerd. 1992. *Hufvudsta gård och släkten Wibom 1817–1992: En släktkrönika*. Grillby: [I. Troedsson].

Ytterberg, Hasse. 1989. "Förord." *lambda nordica* 3–4:4.

NOTER

1. Ken Plummer inbjöds av Socialstyrelsen till ett forskningsseminarium på 1980-talet; Jeffrey Weeks var inbjuden föreläsare på en internationell aidskonferens i Stockholm 1988 och var opponent på Benny Henrikssons doktorsavhandling i Göteborg 1995. Mary McIntosh var huvudföreläsare på symposiet *De/Reconstruction*

Identity Politics arrangerat 1993 av institutet för kvinnoforskning, Kristina-institutet, vid Helsingfors universitet, där jag var den ende svenske deltagaren. Hennes inflytande på de konstruktivistiska forskarna i Norden var mycket påtagligt.

2. Prenumerationerna hade aldrig, ens under de första åren, uppgått till fler än ca 350, inklusive biblioteksprenumerationerna.